

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.

V Ljubljani 15. oktobra 1863.

List 20.

LOVEC.

Lovit gre živali
Prederzni kalin,
Njegova pušica
Zavdaja pogin.

Pobega, kar noge,
Perute imá,
Dolina in gora
Pred njim trepetá.

Pa strelec presilni,
Nasiten še ni,
Po skalah, verhuncih
Živali podi.

Prederznežu rado
Se táko godi:
Kdor druge preganja,
Sam sebe vlovi.

Nevidoma zverne
V prepad se do dna, —
Njegova mogočnost
Končana je vsa. —

Ko jutro posije
Na truplo mertvó,
Živali od kraja
Vse k njemu gredó.

In orli, lesice,
Gosčave ves svet,
Mesarijo lovca,
Kot on jih je pred.

Jakoslav.

Pedagogično zdravitelstvo.

Spisuje F. Vigele.

2. Pogreški spoznanstveni.

Pri pogreških spoznanstvenih bomo govorili le od domišljivosti in uma. Te dušne moči, posebno pa um, ste večkrat pri posameznih učencih popačene. Gledé domišljivosti bomo govorili od slabe pomljivosti ali pameti *) in pozabljivosti, od prenapete in nečiste domišljivosti; gledé uma pa od poveršnosti, pristranosti in zmedenosti, neumnosti in norosti, priprostosti, budalosti in topoglavosti, gloposti in raztresenosti.

Slabotna pomljivost in pozabljivost, ki zadržujete izobraževanje uma, in tudi v navadnem življenji pogosto človeka v zadrego pripravite, morete izvirati iz organične naprave, bolezni, nerednega življenja, namreč iz nemere v hrani, iz premale ali nevredjene vade in iz pomankljivega nauka. Le če ta pogreška izvirata iz poslednjih treh virov, je mogoče, da ju šola oždravi. Zgoditi se pa to le more, če se pomljivost po dobro vravnanem načertju vadi, in od stopinje do stopinje varno in razumno vodi. Slabopomljivih in pozabljivih učencev ne smeš, kar tiče učenja na pamet, ako nauk tega neodvračljivo ne tirja, s drugimi in dobropomljivimi na enako stopinjo postaviti, ker bi, posebno večji in težje naloge le slabo zapomnili, in ker bi se s tem pogrešek le poviševal, ne pa odpravil. Nalágajo naj se takim učencem iz začetka le kratke naloge, naj se večkrat ponavljajo in časoma vekšajo. Tudi naj bo pri začetku to, kar se otroci iz glave učé, vabljivo; post.: basni, povesti v vezani besedi, in po malem bolj resni sestavki v nevezani besedi. Je pomljivost jednostranska, t. j. če le nekatere reči, post.: imena, števila, — dobro pomniti ne more, mora učitelj naloge in vaje umno po tem vravnovati. — Pomljivost, ki kake reči ne zapomni tako hitro, kakor je navadno pri otrocih, se še ne kaže, da bi bila slaba. — Pozabljivost se pokaže, če otrok naročila, dela in naloge, ki jih mora storiti, opomine in svarjenja, ki so ga doleteli, hitro pozabi, in izvira večidel iz nepozabljivosti, pomanjkljive zanimivosti in lahkomiselnosti. Odpraviti se more ta pogrešek, če se

*) Kaj se pravi dobro „Gedächtnis (posebno Reminiscenz), Vernunft in Verstand“? Jezikoslovci, prosimo!

vir odpravi, in večkrat tudi vnanje kazni, katerih odgojnik pri slabopomljivih učencih nikakor ne sme rabiti, pri pozabljivih dobro teknejo. Posebno naj pa učitelj vse poskusi, da pri učencih budi zanimivost.

Preživa in prenapeta domišljivost se med učenci ljudske šole le redko nahaja, gosteji pa pri mladini višjih stanov, pa tudi večkrat v mesith med drugimi otroci. Izvira pa večidel iz domače izreje, ki ne odvrtače preskerbno od otrok povesti, ki domišljivost neredno napenjajo, kakor povesti od strahov in duhov, romanov, prenapetih in čudovitih potopisov itd. Knjige, ki se dajo mladini v pest, mora najpoprej skerbni odgojnik pregledovati in prevdarjati. Za bolezen domišljivosti je naj boljše zdravilo, da se vse odpravi, kar oči preveč napenja, da se zanimivost do resnobnih opravil budí, in gojenec takih opravil privadi. — Nečista domišljivost se pri mladini na deželi pogosto nahaja, in otroci se ji radi vdajo, posebno če se začnja v njih družbeno nagnjenje zbuja. Šola sama pri tej bolezni kaj nič ne more opraviti, če ji starši krepko ne pomagajo. Pervič naj se skerbno vse odpravi, kar nečiste misli zbuja (podobe, knjige, tovarštva itd.); pobožnost pa naj se po vsi moči zvišuje in krepi. Takih otrok se ne sme samih in brez koristnega dela puščati. Tudi ni napčno, da se sprehajajo in telesno vadijo. Naj gotovejši pomoček pa je, da se otrok v druge gojivne razmere prestavi, kar se pa zavoljo raznih okolisčin le malokdaj more zgoditi.

Poveršnost, pristranost in zmedenost so pogreški uma. Poveršnost se zadovolji s poznavo vnanjega in nepoglavitnega, in ne praša po istinskem. Poveršnost je navadno nasledek poveršnega nauka, raztresenosti, ali opravkov s premnogoverstnimi rečmi. — Pristranost se spozná, če um le enega ali nektere nauke prihrani, in se za druge enako imenitne ne zmeni. Pristranski nauk, ki le nektere nauke skerbno in ljubeznjivo razklada, in opiranje na malovažno doslednost je višidel vir pristranosti, pristranskega uma, ki se mora tudi prištevati k pogreškom, čeravno ni pristranost tako napčna, kakor poveršnost. — Zmedenost se mora umu pripisati, če rad razumenja ali zmisli zmede. Izvira pogosto iz nevredjenega nejasnega nauka, še gostejikrat pa od tod, da je pomljivost v obziru na um nerazmerno izobražena in z znanostimi prepolnjena; um po tem takem ne more zmisli, ki so v pameti nagromadjene,

presijati, vrediti in vladati. Kako se dá ta pogrešek odpraviti, se lahko spozná po viru. Jasnost, red, doslednost, primerna podlaga in mnogostranost nauka so pripomočki; drugih ni za zmedenost.

4. Neumnost in norost se le malokdaj že v mladosti pokažete. Neumnež ne more spoznati poglobitnega od nepoglobitnega, in večidel nepoglobitno bolj ko poglobitno čisla. Neumni postane nor, ako svojo vrednost v nepoglobitne prednosti stavi, in od sebe meni, da je imeniten, kar vendar ni res. Ukoreninita se ta pogreška, če se pri otrocih pri vsaki priliki navdušeno govori o malenkosti, vnanjih prednostih nestalnih rečeh, kakor bi bilo to poglobitno in posebna sreča, in če se otroci prezgodaj vpeljejo med svet in v družbene veselice, ki so le za odrasčene. Šola more tema pogreškoma le nasprotovati, ako razkazuje, kaj je poglobitno in važno, in kaj malo in slabo. (Dalje prih.)

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

1. maja l. 1774 prišel je opat Felbiger na Dunaj, potem ko je dobil privoljenje od svojega kralja. Berž ko ne, je bila cesarica sama, ko ji je na misel prišlo, da je opata iz Sagana poklicala, da vredi normalno šolo in šolstvo sploh. Dasiravno se je vse oziralo na opata, vendar v razsodivnem trenutku nihče ni nasvetoval tega, dokler ni cesarica sama te misli sprožila. Dvorna učilniška komisija dobila je hipoma po prihodu opata povelje, da naj mu pokaže vse akte zadevajoče normalno šolstvo in tabele, kojih je izdelal Gruber že 20, tudi zastran njegovega šolskega načerta; rekla je cesarica, da hoče zaslišati nasvet komisije, potem ko bo opat načert pregledal. Felbiger postopal je zelo varno, in določno je grajal le prepire nepokojnih učiteljev, ki so ga tako nalagali. Pohvalil je sicer načert Gruberjev v veliko rečeh; rekel je, da na normalni šoli niso popustili njegove metode, vendar pa je rekel, da se za začetnike premalo skerbí, da se s tabelami ne izhaja povsod, da je tudi treba šolskih knjig.

Zagovarjal je sicer Gruber-ja Hägelin, poročevavec pri šolski komisii, in tudi dvorna komisija je bila na Gruberjevi

strani; ali cesarica razsodila je kmali, da opatu vse zaupa, da naj se mu izroči normalna šola popolnoma pod nadzorništ-
vom dvorne komisije.

Gruber je tedaj padel. Na njegov šolski načert ni nihče dalje mislil, in on ni bil več učenik učiteljev; njegove tabele presojevali so pa prav kritično. Hägelin tudi ni bil dalje poročevavec pri šolski komisii in pri dvorni učilniški komisii; bil je poročevavec Franc Greiner, ktereга tudi Felbiger prav močno pohvali, da si je neumerljive zasluge pridobil za povzdigo šolstva.

Saganski opat Janez Ignacij žl. Felbiger je bil sedaj skorej sam za se in povsod. Cesarica sama ga je poklicala, in zavetnica mu je bila tudi zmirom in povsod. 1. sept. 1774 izročila mu je cesarica nemško šolstvo, da naj tukaj normalno šolo popolnoma vravnjuje in jo tudi po deželi razširjuje. Poročeval pa bode sp. avstrijski deželni vladi; spodnjo avst. šolska komisija mora pa v vseh rečeh poslušati njegov nasvet.

Felbiger začel je nove šolske bukve spisovati. Podučeval je katehete in učnike dunajskih mestnih in predmestnih šol. Začel je priprave delati, da bi se zboljšano šolstvo po kronovinah vpeljalo, sprejemal, in podučeval je šolske ravnatelje, učnike in druge, ki so želeli njegovega poduka. Ni moglo drugače biti, da so se zbirali okrog Felbigerja, čigar blago serce je bilo za dobro in blago reč tako vneto, navdušeni slušateljji, ki so potlej novo metodo razširjali po deželah.

Naj imenitniši pa, kar je Felbiger doveršil še to leto, ko je na Dunaj prišel, bilo je delo, ktero so že tolikrat v roke vzeli in zopet popustili: Splošni šolski red (Allgemeine Schulordnung). Že konca mesca julija je delo dokončal, v cesarski kancelii je bilo za razglas ustrojeno in 6. decembra l. 1774 podpisala je cesarica „Splošni šolski red za nemške normalne, glavne in začetne (trivialne) šole po vseh c. k. dednih deželah“.

Vredili so tudi dunajske šole boljše. Da bi se red stano-
vitno ohranil in ne povračevali se prepri enaki prejšnjim, zložil je opat posebne vodila (Instructionen) za osebje dunajske normalne šole, nasvetoval je svetnega duhovna Valentin-a Stät-
ter-ja za nadzornika dunajske šole. Osebje njeno je bilo tedaj: nadzornik Stätter, vodja Mesmer, katehet Gall, svetni duhoven, učenci Bauer, Felkel, Klemm, Schatte.

Tudi druge šole po Dunaji in po okolici dunajski povzdignile so se hitro. Mesca aprila l. 1775 zapisanih je bilo 3 glavne šole in 14 trivialnih šol.

V okolici dunajski pa je bila cesarica sama, ki je po svojih gradovih z naj lepšim zgledom svetila. Še preden je bil šolski red po deželah razglašen, prepričala se je 25. okt. l. 1774. sama v „šenbrunski šoli“ o novi metodi, in odsihmal je ukazala, naj se ji poročuje vsaki mesec, kako šola napreduje.

1. maja l. 1775. preselila se je dunajska normalna šola v svoje sedanje stanovališče. Cesarica je dala pre narediti nekdanje jezuitarsko poslopje pri st. Ani v Janezovih ulicah, in imenovani dan preselila se je šola tje od st. Štefana. Felbiger pozdravil jih je z nagovorom, razdelil med učence šolske postave, in med učenike vodila (Instructionen). Normalna dunajska šola je že tedaj 88 let v svojem poslopji. (Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XL.

U. Kadaj, kedaj in kdaj se piše popraševaje in kdaj pomeni časih to, kar nek daj; ali bi se ne dalo to v pisanji razločiti?

T. Dalo bi se že. Zaznamnjati bi se móglo, kdáj in kdáj, kakor tudi káj in kàj, sáj in sàj itd.

U. Pa je tisto znamnje sitno in negodno, zlasti, ker smo mi kajkavci!

T. Najde se pač kdej in kej in sej tudi, in jaz menim, da bi se za umevnosti voljo smelo razločevati ter pisati: kaj (quid, was) in kej (ecquid, tandem, etwa, wohl), kdaj (quando, wann) in kdej (aliquando, quondam, irgendwann, einst), saj ali vsaj (wenigstens) in sej (ja, ja doch).

U. Zakaj se pa vselej ne piše vsaj nam. saj, da bi se vsaj vedilo, katero je?

T. Za to, ker se v velikrat opusča, p.: las n. vlas, oblak n. obvlak, last n. vlast, zlasti n. zvlasti ali vzlasti, pričo in vpričo, tako tudi saj nam. vsaj itd.

U. Ali pa pišejo tudi dobri pisatelji tako?

T. Bere se pri Kopitarji že, in Murko ga ima v svojem besedniku: kaj, po Koroškem in Kranjskem, pravi, se glasi kej, in pové, v katerem pomenu se rabi: mu ni dobro — mu ni kaj dobro (nicht so recht gut); kako vam je kaj? (wie ist es euch doch wohl); je poslal po-nj, da bi mu svetoval, kaj bi bilo kaj storiti (was wohl irgend zu thun wäre). Metelko ima oboje: kaj in kej (kaj kej was etwa, was wohl), kdaj in kdej, saj in sej.

U. Posebno velikrat se rabi besedica kej, in kakor se mi zdi, ima neko posebno moč v sebi.

T. Res spreminja pomen in sicer zviševaje in zniževaje: To je kej lepo (prav, jako), kej kej lepo (prav prav) — das ist was schön — pravi slovenski Nemeč! To je kej drago (predrago, sehr in zu theuer). Kako se kej sklepa z glagolom nimam, je brati v Metelk. slovn. str. 235.

U. Kako se bere o tem v poslednji slovnici slovenski?

T. Janežič piše: Saj (lat. enim, etenim — nemšk. denn, nämlich) izrekuje vzrok kot reč sploh znano in naravno, ki se sama po sebi razumeva: Počakaj, saj nisi voda. — Naj se ta veznik dobro loči od prislova vsaj = nemšk. wenigstens.

U. Kako pa kdaj in kaj?

T. Za to menim, da se sme v pisanji res ločiti kdaj in kdej, kaj in kej, saj in sej v povedanem pomenu, zlasti v bolj domači, slovenski pisavi.

U. Sej res! Zdaj saj vem.

XLI.

T. Menda v malokterih besedah je v slovenskem pisanji toliko razlike, kolikor je je v tistih, ki so z *v* ali *u* sestavljene. Torej so eni že svetovali, da pišimo vselej *u* — in celo predlog *u* namesti *v*, kakor pišejo tudi drugi Slovani.

U. Sej je tudi v najni knjižici brati zdaj vtolažena, vdana, zdaj utolažilo, udala; vzdigal, vtكاني, vnuk, urokov, užigala itd.

T. Pisalo se je o tem mnogo že pred desetimi leti, in kar je pisal Metelko o tej reči v slovnici l. 1825, to je razložil tudi v Novicah l. 1853.

U. Povej mi povej, kako je pojasnil to pisavo!

T. Metelko piše od *u* in *v* takole: „Nekteri ne vé, kdaj bi pred glagolom *v* in kdaj bi *u* pisal; in zato piše brez razločka v pomenu zdaj: vtaknem, vgasnem, vkradem itd., zdaj: utaknem, ugasnem, ukradem itd. Tukaj bi se lahko dosegla edinost in pravoslednost v pisavi po tem pravilu: piši *v* 1) kadar pomeni djanje v kako reč (ein, hinein), n. pr.: vrinem, vtisnem, vložim itd.; 2) kadar pomeni na ali gôri (takrat je *v* iz predloga *v*'z): vložim (auflegen namesti vložim), vzamem, vstanem itd. Sicer pa piši vselej *u*, ki velikrat nič drugega ne pomeni kakor spolnjeno ali doveršeno djanje v doveršivnih glagolih, n. pr.: utopim, ulovim, ugledam itd. V tem ali unem pomenu dobiva ravno tisti glagol zdaj *u* zdaj *v*: utopiti (ersäufen), udariti (schlagen, perfectiv), in vtopiti (eintunken, einmengen), vdariti (einschlagen, auch perfectiv) itd. Iz tega se vidi, da vkradem, vmerjem, vkažem itd., ker se le spolnitev djanja naznanja, je z *v* napak pisano“.

Zastran predloga *v*, ki so ga nekteri premeniti hotli v *u*, pravi: „To premembo *v* v *u* tudi v samostojnem predlogu vpeljati se mi ne zdi varno, ako ravno v pesmih to svobodo rad poterdim. Zakaj se mi prederzne premembe sploh nevarne zdé, si je lože misliti, kakor jih tukaj v preozkem prostoru dovoljno razložiti“.

Te pravila so kratke in dosti gotove, in dasi ravno se je pozneje po raznih časnikih in knjigah mnogo o tem pisarilo, vendar nobeden boljših, krajših in bolj gotovih ni povedal, le sim ter tje so to reč pojasnovali. Kakor te pravila gotovega slovničarja, tako so mi vsê izverstni izgledi, ktere je v ta namen sestavil Janežič v svoji slovnici l. 1863.

U. Kaži mi jih, morebiti se bova po tem lože spridoma pomenkovala in saj v nekterih besedah do dobrega spoznala pravo pisavo.

T. Ondi se bere tole: „Zastran pisave *v* — *u* gl. predlog *v*; sicer pa primeri še sledeče izgledé: Vreži mi tri križce v palico — ureži mi kruha; tatje so v hišo vlomili — ulomi mi vejico; v ного se je vsekal — usekaj mi palico; vštej mu stari dolg — uštel sem se; počakaj, da se voda v sod vteče — da se voda uteče; za župana so ga vstavili — nabiro so ustavili; v kot se umekni — umekni se sovražniku i. t. d.

U. Ti izgledje se lepo vjemajo s pravili, ktere je bil dal Metelko deset let poprej v Novicah. Rad bi pa, da bi še midva se dogovorila o nekterih besedah, ki se tolikrat in tolikanj različno pišejo.

T. Naberi jih, in poskusila si bova si jih kolikor toliko razložiti, toda prihodnjîč.

P a š n i k.

Jesenske cvetice. Več se nauči z očmi, kakor z ušesi. Tedaj, ljubi učitelj, ne pozabi, da boš učencem vselej več kazal, kakor pravil. To vodilo naj ti bo pervo v šoli, kadar podučuješ in povsod, kjer hočeš kaj dobrega zasaditi.

Če izrediš volka, te bo za zahvalo vjedel. To se pravi: če boš otroka slabo odgojil, boš naj več ti sam z njim terpel.

Ena sama pisčalka v orglah, ki napak poje, pokvari vse glase. Tako je tudi v šoli, pri družini in med ljudmi na svetu. En sam hudoben otrok med drugimi je nevarna nalezljiva bolezen za vse druge, ki so v njegovi družbi. Odgojnik mora tedaj no take grintove ovce vedno paziti, jih boljšati ali saj odvracovati, da se huda bolezen dalje ne širi.

Mlado serce je goba, ki se hitro vžge. Mala iskrica je dovolj, da se pri mladosti vname dobra ali huda misel, dobro ali hudo delo.

Bolje je, da otroci tebe prosijo, kakor bi jih ti prosil; in bolje je, da otroci jokajo, kakor bi se ti solzil.

Srečna je šola in hiša, kjer je pogled gospodar in beseda gospodinja.

Več ko si kdo odreče, bolj je zadovoljen in miren.

Šolska roba.

Kadar si že učencem reči dovolj razložil, jim napiši na tablo, postavim, te le vprašanja, ktere naj pismeno odgovarjajo:

Čemu je: 1. nož? 2. pero? 3. voda? 4. ogenj? 5. stol? 6. miza? 7. postelja? 8. omara? 9. peč? 10. ura? 11. hiša? 12. šola? 13. cerkev? — Kaj nam dá: 14. krava? 15. ovca? 16. kokoš? 17. gos? — Ktero orodje rabi: 18. čevljar? 19. krajač? 20. mizar? 21. kovač? 22. zidar? 23. tkavec? 24. mesar? — Ktere, reči so: 25. v šoli? 26. v cerkvi? 27. v hiši? — Kaj dela: 28. učenec? 29. učnik? 30. duhovnik? — Čemu rabimo: 31. konja? 32. vola? 33. Ktere drevesa poznaš? 34. Ktere drevesa so sadne drevesa? ktere gojzdne? ktere listnate? ktere bodeče? 35. Ktere rudnine ali kovine poznaš? 36. Kaj delajo iz zlata? iz srebra? iz bakra? iz svinca? iz železa? 37. Ktere cvetice poznaš? 38. Ktere cvetice rastejo na vertu? ktere na polji? ktere v gojzdu? 39. Kteri rokodelci delajo za stanovanje? kteri za hrano? kteri delajo obleko? Kaj dela 40. pobožni otrok? 41. pokorni otrok? 42. pridni otrok? 43. Kje visé zvonovi? Kdaj in zakaj zvoní? 44. Kteri pridelki se pridelajo na polji? 45. Kdaj pride lastovka k nam? Kaj jí? Kam naredí gnejzdo? Kdaj gre od nas? 46. Kterim pticam pra-

vim ptice pevke? Ktere so ptice pevke? Kje so? Kaj jedó? Zakaj ne smemo ptičjih gnjezdov razdirati? 47. Kako se imenuje kraj, kjer ti stanuješ? Koliko hiš je v vaši vasi? Koliko ljudi je v vaši hiši? Kteri rokodelci so v vaši vasi? 48. Kje je naše pokopališče? Čemu je? Kaj je na grobeh? Kaj nas pokopališče spominja? 49. Kje se vidijo znamenja? Čigava podoba je na križi? Kaj se moramo spomniti, kadar vidimo križ? 50. Kdaj se začne in končá leto? Koliko je letnih časov? 51. Kdaj se začne in končá cerkveno leto? Kteri so veliki prazniki? 52. Kteri so gospodovi prazniki? Kteri so prazniki matere božje? Kteri so prazniki svetnikov? 53. Kako je spomladi? Kakšni so spomladi travniki, verta in polja? Kaj delajo spomladi ptiči? 54. Kako delajo opeke? 55. Kako se kruh peče? 56. Kako konja podkujejo? 57. Kako se drevesce vsadí? 57. Zakaj ne smeš živali terpinčiti? 58. Kako ljubimo Bogá? 59. Kako ljubimo bližnjega? 60. Kako je bilo imé dvanajsterim aposteljnóm? 61. Kteri sv. možje so sveto vero na Slovenskem oznanovali? 62. Kteri možje so spisovali in še spisujejo slovenske knjige? 63. Kteri možje so zlagali in še zlagajo slovenske pesmi? 64. Ktere mesta gore in vode so na Slovenskem? 65. Ktere dežele so v avstrijskem cesarstvu?

Nalogi iz številstva. a) Trije pobožni dobrotniki so kupili lepo podobo za cerkev. A je dal $\frac{1}{4}$, B $\frac{2}{5}$ in C toliko, kolikor je še manjkalo, to je, 70 gold. Kako draga je bila ta podoba, in koliko sta dala za njo A in B? b) V poroki nekega premožnega pisatelja so po njegovi smerti dobili, da je bilo tako le sporočeno:

„Jaz sporočim svojim peterim prijatlom A, B, C, D in E toliko, da dobó

B + C + D + E	vkup	262	gold.,
A + C + D + E	„	251	„
A + B + D + E	„	231	„
A + B + C + E	„	209	„
A + B + C + D	„	187	„

Koliko je dobil vsaki?

Vprašanja pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

Kakor je že „Tovars“ povedal, bilo nas je letos pri konz. spraševanju devet učiteljev, in sicer vsi iz idrijske pripravniške šole, samo eden ne.

Pervi dan dopoldne izdelovali smo pismeno osem vprašanj, in popoldne sedem, ki so nam bili na izbero tako, da naj bi jih vsaki vsaj polovico rešil, in sicer pervega, četrtega, petega in šestega po nemški, vse druge pa povoljno, to je, po slovenski ali nemški. Drugi dan po pismenem spraševanju bilo je ustmeno. Prečastiti gospod višji šolski ogleda so to spraševanje tako vredili, da smo poprejšnje pismene vprašanja po-

navljali. Pri tem pa so nam blagi gospod pomagali in iz svojega bogatega pedagoškega zaklada dodajali, česar je nam učiteljem primanjkovalo, ter nas prav po očetovsko podučevali, opominjevali, spodbadali itd. Med vsemi vprašanji, ktere so nam prečastiti gospod razlagali, bilo je posebno mično in znamenito eno, in sicer: „Kako naj se primerja učitelj z uro?“ — Načertal in zaznamoval sem si nekoliko tega odgovora, o kterem pa bom, če bode Bog hotel, pozneje, kaj pa da, kolikor bom mogel, obširneje govoril.

Rekel bo pa morda kdo, da vse te vprašanja pri letošnjem konz. spraševanju niso bile kar nič težke, in da jih je prav lahko odgovarjati. Res, ljubi prijatel, ni bilo kaj posebno težavno odgovarjati te vprašanja temu, ki je bral vse tiste knjige in časopise, ki nam jih je vlani nasvetoval v „Tovaršu“ verli učitelj g. P. Cebin; posebno pa nam je pri tej skušnji naš ljubi šolski časnik „Tovarš“ zelo zelo koristil. Rudečica nas je oblila, ko so nam prečastiti gospod višji šolski ogleda povedali, da je še veliko takih učiteljev med nami, ki „Tovarša“ ne berejo in ga še komaj ali pa še celó po imenu ne poznajo; in pristavili so: „Ni lepo, da po drugih slovenskih krajih učitelji in drugi domoljubi temu edinemu slovenskemu šolskemu časopisu gostoljubno odpirajo vrata, domači pa mu jih še tu pa tam zapirajo“.

Pri tej priliki dovolite, ljubi bratje učitelji, da vas tudi jaz nagovorim in opominjam in pravim: Ljubi moji! ne bodimo zaspani in podpirajmo našega ljubega „Tovarša“ z obilno naročnino in z dopisi, da bo vedno krepkejši in nam ljubeznjivi spremljevalec, vodnik in zagovornik na težavnem šolskem polji!

(Dalje prih.)

Novice.

Iz Celovca. Tukajšno srenjsko svetovavstvo je sklenilo, da bo napravilo mestno deško šolo s 4. razredi. — Tudi smo zvedili veselo novico, da ostane naš verli prečastiti gospod Andrej Einspieler še dalje katehet c. k. više celovške realke. — „Cvetje iz domačih in tujih logov“, III. šestka (16.—21. vez.) pride kmali na svitlo. Obsegalo bode to delo prav lepe in zanimive izdelke. Kdor želi tedaj „Cvetje“ še dalje prejemati, naj se kmali oglasi. —

Iz Gorice. 7. sept. je po kratki bolezni, 66 let star, umrl prečastiti gospod Janez Ev. Mozetič, kanonik in dekan tukajšne

velike cerkve, višji šolski ogleda itd. Bog mu daj večni raj! (Pri-
stavek vredništva: Ta blagi gospod je bil tudi posebni pod-
pornik našega mladega „Tovarša“, kateri na njegovo gomilo zasadil
hvaležno cvetico: Slava njegovemu spominu!) — Prišla je tudi na
svitlo lepa zgodovinska povest: „Čudne poti božje vsegamogočnosti,
ali skrivne sodbe srednjih časov“, ki jo je poslovenil g. Fr. Bunc,
pridni učitelj v Kamnji. Naj bi se razširila po slovenskem svetu!

Iz Gorenskega. Sprejmi ljubi „Tovarš“ mojega letašnjega po-
tovanja nektare čertice, ktere vtegnejo zanimiti častite tvoje bravece.

Zapustivši domorodno Hervaško, obernem jo od Kerškega peš
proti Novemu mestu, češ, da razgledam malo bolj krasne kraje sloven-
ske in ložeje občudujem kinč svoje domovine. Dolgočasno ni bilo, že
zato ne, ker imel sem veselega tovarša J. B—ra, namenjenega, da
z mano potuje v svoj dom. Čeravno naji je vročina hudo pritiskala,
vendar sva kmali pustila za herbtom sterme verhove takraj Kerke in
kmali tudi zagledala prijazno mestice Novomesto. Tu obisčem
slavnega g. o. Ladislava, pri katerem sem se jasno prepričal, ka-
ko je ta verli mož ves poln domorodnega duha. Veselo sem pregle-
doval program novomeške gimnazije, v katerem tako živo klije ravo-
pravnost našega jezika z nemškimi. — Iz Novomesta obernem jo proti
Ljubljani, in v dveh pičlih urah sedim že v Mirni peči pri g. učitelju
Emanuelu Tomšiču. Krasne nove orgle z dvema klaviaturama,
ki jih je izdelal izverstni trebenski mojster, in bodejo poznim vnukom
pričale, kako bogoljubni in vneti za božjo čast bili so njih predniki.
Imajo pa tudi moža, ki jim vé kaj, in ki je ne le domorodec in slov.
pisatelj, ampak tudi kaj dobro izurjen na orglah*). Čudil sem se
gromovitemu glasu, ki se je skor po celi vasi razlegal, ko je gosp.
učitelj na njih pritisnil par akordov. Tudi čast. ondotni gosp. fajmo-
šter so iskreni domoljub. Hvalevredno je posebno, da se tam skor
vsacega večera snidejo „pod košato lipo“ pervaki te prijazne vasi,
prinesó razne časopise, ter se pomenkujejo o domorodnih in koristnih
stvaréh. „To je naša revna čitavnica“, reče mi vesela družba, h
kteri sem se tudi jaz en večer pridružil. Ali bi ne bilo dobro, da bi
bile po manjših vaséh, po katerih ni mogoče čitavnice vstanoviti, vsaj
male društva, v katerih naj bi se širil domači duh, o stvareh kmetij-
skih pomenkovalo itd., da bi potem vsako mesto, terg in vas na Slo-
venskem imelo čitavnice, pomenkovalnice in domorodne veselice. Od
tukaj jo vrežem potem v prijetne Doberniče, kjer sem tudi obiskal
ondotnega učitelja g. Janeza Tomšiča. Ta učitelj je že veliko
let v tej fari, morebiti toliko, da nobeden drugi po celi Slovenii toliko
ne, in čuditi se je, da je poleg svoje učenosti in posebne izurjenosti
v godbi tako zadovoljen, tih in miren. Visoke šole izveršivši, posve-
til se je temu stanu, ki ga je že od mladih nog tako zeló veselil.
Lepo je gledati, kako veliko število krasnih napevov je že zložil ime-
novani gospod, ki je obljubil zdaj, ko ima „Tovarš“ tudi notni tisk,
nekaj jih na svitlo dati.***) Še obisčem nekaj učiteljev med potjo v

*) To je sicer že davno znano; „Tovarš“ pa vendar ni še tako srečen, da
bi ga dobro poznal.

**) Prosimo!

Ljubljano, in pri vseh sem se prepričal, da so domoljubni možje in da k omiki našega naroda veliko pripomorejo. Tako je prav gg. učitelji, le po tej poti morete zadostiti svojemu trudu, le tako bodele po zakonih dostojno in natanjko spolnovali svoje dolžnosti. Kako abotno bi pač bilo, ako bi učitelj, kateri se peča z nedolžno mladino, še nemškutariti začel. Podoben bi bil vertnarju, kateri gre rezat s skerhanim nožem mlade drevesca, ali pa pastirju, ki bi ovčice pasel le po golih pečinah. — Čez nekaj dni grem pa na Gorensko in pridem ravno prav v Kranj k „prvi besedi“ ondotne nove čitavnice. Marsikaj bi rekel o Kranji, pa bojim se, da mi bi čast. bravci očitali, da „stare viže godem“. Molčim raji. — Napolnjen z veselim duhom maham jo proti Teržiču, spominjaje se narodne pesmi naših kmetov „Na Gorenščem je fletno“. Pač res je prijetno gledati visoke bregove, dihati v zdravem zraku in piti vodó, čisto ko ribje okó. V Teržiču ostanem nekaj časa. Pregledujem letnike ali perijobe, in detetreni, rečem, tu so imena celó s končnicami i é pisane! Kakor pa človeka ta mali napredek zveselí, tako ga oči zabolé, gledajočega slovenske nektere imena naenkrat čisto napéno, z nemškimi čerkami zapisane, n. pr.: *Oschabnig*, *Mally*, *Slobzhauer* itd. Zvedil sem, da starši dotičnih otrok niso pustili, da bi njih deco pravo s slovenskimi čerkami pisali, ampak pokazati so se menda javno hotli, da so terdi starinarji. Učitelji so domoljubni, in pohvaliti moram g. J. Debelaka zavoljo petja, v katerem otroke prav dobro izurja. Farna bukvarnica, osnovana nedavno po čast. gosp. Jurju Dernovšeku tudi Teržič jako povzdiguje. Sploh so pa Teržičani nadarjeni z nagibom do petja, ker nektteri brez kakega izobraževanja tako dobro vse današnje slov. pesmi pojó, da je veselje poslušati. Imajo med sabo n. pr. tako zvanega „teržiškega Matijata“, ki dasiravno reven, vendar poje in žvižga, da malokdo tako. Ljub je posebno duhovnom, katerih je večidel strežaj in tudi drugim gospodom, katerim pri seljenji v drugo stanovanje hišno orodje po svojem okusu tako izverstno vravná, da ga vsaki za to delo porabi. Imenovati bi ga smel tudi „catalogus clericus“ ljubljanske škofije, ker on je vselej prvi v Teržiču, ki zvé, kam bo kateri duhoven prestavljen in skor za vsakega duhovna na Kranjskem vé, kje je zdaj, kje je pred nekoliko leti kaplanoval, koliko mora zdaj star biti itd. itd. — Dosti šole! Pride 27. dan mesca avgusta, in grem v bližnjo faro v Križ, kjer je bila ravno šolska skušnja, h kateri se je bilo zbralo sila veliko gospóde. Bilo je 11 duhovnov, 4 učitelji (med kterimi eden celó iz Kočevja) in dva druga. Škoda, da je imela ta šola tako malo šolarjev; vidili smo v slovenskem zapisniku, da jih je prav veliko med letom iz šole izostalo. Učitelj te šole g. Janez Mandelc, verli domoljub, trudil se je, kakor se je vidilo, po svoji moči, ali kaj si hočemo, kjer ni otrok, tudi ni šole, še manj pa znatnega napredovanja. Vendar razun nekterih germanizmov in popačenih besed, ktere smo slišali pri skušnji od nekega starega ondotnega gospoda, kakor n. pr. ahtajte, vkep se vzemite, špilati itd., se je dobro sošló učitelju in katehetu, domoljubnemu g. Jarču, in reči smem, da

od kriške šole se ne sme in ne more več pričakovati. — Vi pa, častiti učitelji slovenski, trudite se čedalje bolj, da bodete otroke po domače poučevali, ker bolje je ena, otrokom razumljiva beseda, kakor 100 drugih, katerih zapopasti ne morejo. Spomnite se večkrat krasnega transparenta, ki je ponosno stal med vhodom kranjske čitavnice, ukapolnih Koseskovih besed:

„Pokažite svetu lik domače navade in misli;
Biti slovenske kervi, bodi Slovincu ponos!“

L. T.

Iz Kamnegorice. Dragi „Tovars“, ker ravno govoriš od očitnih šolskih spraševanj, ti tudi jaz iz našega kraja nekaj enakega pošljem. Prepričan sem, da bi bil tvoj vrednik ta dan sam prišel pogledat k nam, ko bi ga ne bil ti, ljubi „Tovars“, klical v Ljubljano. 31. avg. ob 8. uri smo imeli šolsko sv. mašo, pri kateri je mladost pela. Popoldne potem pa je bilo v šoli očitno spraševanje, h katerem se je prav veliko ljudi zbralo. Spraševanje se je pričelo naj pred s kersanskim naukom, kterege so otroci prav dobro odgovarjali. Potem so bili na versti drugi šolski nauki, in nazadnje so veseli učenci in učenke zapeli nekatere prav mične slovenske pesmice. Po dokončani skušnji pa stopi učenec N. R. na oder in tako le govori: „Hv. b. J. Kr.! Prečastiti gospodje in vsi pričujoči prijatli! Dovolite mi, da v imenu vseh učencev in učenk očitno tukaj govorim. Danes je naš veseli dan, in upam, da tudi vseh pričujočih. Veliko lepega smo se naučili pretečeno šolsko leto; komu li bi se za to zahvalili? Najpred gotovo ljubemu Bogu, potem pa vam gospodom učencikom, ki ste se tako zelo trudili, da ste nam izobraževali um in serce. Bog vam poverni stotero vaše veliko prizadevanje! Pa tudi vam, preljubi starši, smo danes zelo hvaležni, ker ste nas radi pošiljali v šolo; danes ste se prepričali, da nismo hodili zastonj v šolo, in da imate zdaj vsaj nekoliko boljše otroke mimo pred. Sprejmite pa tudi vi, prečastiti gospod dekan in vsi drugi poslušavci našo priserčno zahvalo, ker ste nam napravili toliko sladkega nedolžnega veselja. — Tudi vam, ljubi tovarši in tovaršice, priporočim še nekaj prav v serce. Tiste, ki ste že bolj odrasčeni in bote šolo zapustili, lepo prosim, nikar nikdar ne pozabite lepih naukov, ki ste jih tukaj slišali! Živite po zgledu sv. device Marije in sv. Alojzija, in vsi skupaj izročimo vse svoje življenje večnemu Bogu, da nas bo blagoslovil in osrečil s časno in večno srečo!“

Po govoru so se delile šolske darila, in potem so prečastiti gospod okrajni šolski ogleda z lepo besedo sklenili šolsko preskušnjo. S tem pa še ni bilo dokončano veselje tega dneva. Gospod žl. Albert Kapuz, naš šolski oče, so povabili vse učence in učenke na dom; in lej, na vertu so bile 4 velike mize pogernjene za 107 lačnih malih gostov, kjer je bilo vse lepo okinčano, kakor pri kaki svatovščini. Otroci so bili neizrečeno veseli. Stregli so jim pa tudi sami šolski oče in njih blaga gospa. Še le ko je Marijo odzvonilo, smo šli popovaje domu. Gotovo ne bodo otroci, pa tudi učitelji in starši pozabili tega veselega dneva. **Z Bogom!**

Iz Predoselj*) 31. avgusta je bilo v tukajšni šoli očitno spravevanje vpricho več častitih poslušavcev. Prav izverstno so odgovarjali otroci, tako, da jih je bilo veselje poslušati. Ker pa moj namen ni, da bi to popisoval, ampak jaz le naznamim, kako so zopet letos blagorodni g. baron A. Zois male otročiče zavoljo veselega napredka in lepega obnašanja razveselili. V nedeljo 6. sept. po keršanskem nauku so žlahtni gospod povabili v berski grad tukajšno čast. duhovščino in g. učenika J. Saje-ta in vseh tistih 29 otrok, ki so bili v zlate bukve zapisani. Podelili so vsakemu otroku sreberni goldinarski tolarček, in deseterim obdarjenim tudi „Darek pridni mladosti“; vsem drugim pa „Pratiko“ za 1864. leto; vse pa so potem prijazno pogostovali. Vidilo se je, da so jim otroci zelo hvaležni, ker so zapeli prav lepo več pesem, med katerimi so bile cesarska in več drugih, pa še: „Zadovoljni Krajnec“, in „Pridi Gorenec“, ki so si jih sami gosp. baron izvolili. Gotovo ne bodo otroci in farmani pozabili svojega blagega dobrotnika mnogo mnogo let. Še pred začetkom šolskega leta so omenjeni dobrotnik podarili ves les za ograjo šolske drevesnice, v kateri je že precej dreves vsajenih. Slava! Da si mi zdrav verli „Tovars“. — Z Bogom! Tvoj bravec.

Iz Ljubljane. Dobili smo zadnjo polo Janežičeve „Slovenske slovnice za domačo in šolsko rabo“. To delo je naj izverstnejše, kar smo jih razun Metelko-tovega do zdaj imeli. Osnovano je po naj boljših virih po Miklošiču in drugih. Pri nobenem slovenskem učitelju se ne sme pogrešati ta koristna knjiga.

— V Celovcu je prišel na dan mični „Koledarček družbe sv. Mohora za prestopno leto 1864“. Poleg nekterih prav lepih domačih spisov ima tudi družbine postave in imenik čast. družnikov.

— Časopis „Naprej“ je z mescem oktobrom jenjal izhajati.

— Iz Maribora smo dobili te le verstice, ktere „Tovars“ svojim čast. bravcem živo priporoča: „Vabilo na naročbo slovenske maše za čveterospev, orgle in violon“. Da se večstranski potrebi odpomore, je podpisani kratko in lahko slovensko mašo z blagoslovom, gradualom in ofertorijem za štiri glase spisal, ktera se je že po več cerkvah lavantinske škofijo pela in si, kakor več časnikov piše, pohvalo cerkvenega in slovenskega sloga pridobila. Od več in veljavnih strani se mi je že prigovarjalo, naj dam to mašo natisniti, in sicer zavolj ročnejše rabe pevske glase posebej, ki se tudi večkratno dobé, in tudi za orgle in violon. Tisk bode menda v 2 mescih gotov. Ker moram delce sam založiti, vabim s tem spodobno vse častite gospode duhovnike in učitelje, kterim je mar dostojnega slovenskega petja v cerkvah, naj se na nje naročiti blagovolijo. Naročnina je 1 gld. 50 kr., ktera se na pošti odrajta, kedar se komu delce izročí.

V Mariboru, septembra 1863.

Janez Miklošič,
učitelj glavne šole.

— Letošnje šolsko leto je dobro napolnilo vse tukajšne učilnice. V normalki so iz dosedanjih treh razdelkov v čertem razredu naredili le dva, ter so raji prvi razred razdelili v dva razdelke. V

*) Po naključbi zakasnjeno.

mestni glavni deški šoli pri sv. Jakopu je letos v štirih razredih 327 učencev, tedaj 27 več kakor vlni v tem času, ktere podučujejo g. vodja in štirje gg. učenci, in sicer A. Praprotnik v IV., L. Belar v III., Fr. Raktelj v II. in J. Trojar v I. razredu. — Za terdno se je zvedilo, da so njih veličanstvo presvitli cesar poterdili, da naj se napravi v Ljubljani višja realka, in tako se bo že letos pričela s prvim razredom.

— Predstojništvo komisije za milosčino je sklenila, da bo jutri, t. j. 16 t. m. ob 10. uri dopolpne v stolni cerkvi za ranjcem **Metelko**-tom, velikim dobrotnikom ubogih, slovesna črna maša, h kleri so povabljeni srenjski svetovavci, slovenska narodna čitavnica, rokodelski mojstri itd.

— Pri g. Giontini-tu so prišli na svitlo novi slovenski lep opisni zgledi, kakor smo uni dan v 18. listu omenili, in ki jih je dal na svitlo g. učenik Fr. Gerkman. Ti zgledi so na štirih listih po dva na enem, prav dobro sestavljeni in krasno po rezu natisnjeni, in so prav pripravni za glavne in male šole v mestih in na deželi. Gosp. izdatelj prosi, da bi jih učitelji pri poduku v šoli rabili in potem svoje misli in skušnje o njih naznanili, da bi se drugopot popravilo in prearedilo, kar bi prav ne služilo. Tedaj, ljubi učitelji, podpirajmo dobro voljo svojega marljivega tovarša!

Spominek Riharjev.

Treba ni prigovarjati, da bi se napravil mojstru Riharju spominek, ker to želé gotovo vsi rodoljubi, ki poznajo in cenijo njegove velike zasluge za cerkev in narod; le to je treba prevdariti, kakšen spominek bi bil takemu namenu bolj primeren. „Tovars“ naznani tukaj svojo in misel več iskrenih spoštovavcev rajnekega, in pravi, da naj bi se slavnemu možu napravil naj pred mal spominek na njegovem grobu, potem pa še drugi živi, to je, **veličastna knjiga**, v kateri bi bili zbrani vsi napevi, ki jih je slavni mojster zložil in postavil za cerkvene in druge pesmi. Tak spominek bi gotovo slavil mojstra in narod. Spoštovavci rajnekega, prosimo, prevdarite in naznanite svojo misel!

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. Gosp. Alojzi Jerše, podučitelj v Starem tergu pri Ložu, je postavljen za učitelja, orglavca in cerkvenika v Logac, in na njegovo mesto v Stari tergu gre g. Avgust Adamič, poterjeni pripravnik; g. Franc Fabjančič, podučitelj v Mengišu, je postavljen za učitelja, orglavca in cerkvenika v Nevlje pri Kamniku; njegov sprednik g. Jernej Kimovec pa je odstavljen. — Postavljeni so še ti le gg. poterjeni pripravniki: France Jurman za podučitelja v Sodraščico, Feliks Stegnar, za nam. učitelja v Idrijo in France Kokalj ravno tako v Kočevsko mesto.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.